

A német nemzetiségi néphagyományok átörökítése gyermekek számára

Karsainé Gasser Mária¹ – Márkus Éva²

¹Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ, UMZ

²ELTE TÓK

Absztrakt

Írásunkban bemutatjuk, hogy a magyarországi németek néphagyományait hogyan, milyen módszertannal és milyen eszközök segítségével lehet játékos formában gyermekek számára átadni, élményszerűen közvetíteni. Konkrét példák, népszokások, néphagyomány és hozzá tartozó játék bemutatásán keresztül közelítjük meg a témát. A magyarországi németek népszokásai egyre kevésbé vannak jelen a családok életében, átörökítésük, megőrzésük egyre inkább a nemzetiségi óvodák, iskolák feladata. Ezekbe a nemzetiségi oktatási és nevelési intézményekbe nem csak a magyarországi német nemzetiség tagjainak gyermekei járnak, hanem a többségi társadalom gyermekei is, akik számára ismeretlenek ezek a népszokások. A népszokások hozzájárulnak a gyermekek nemzetiségi identitásának kialakításához, illetve erősítéséhez. Tanulmányunkban képekkel gazdagon illusztrálva szemléltetjük az eltűnőfélben lévő kulturális kincs megőrzésének lehetséges módjait.

Kulcsszavak: magyarországi németek, nemzetiségi néphagyományok, nemzetiségi jeles napok, gyermekkor, óvoda, iskola, alsó tagozat

A magyarországi német nemzetiség

Magyarországon a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény szerint 13 nemzetiség él: „a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán”¹. A magyarországi németeket gyakran *sváboknak* is nevezik. A német nemzetiségnek Magyarországon saját intézményrendszere van. Ezek az intézmények állami, önkormányzati, alapítványi vagy egyházi fenntartásban lehetnek. Közel 67 000 gyermek tanul a magyarországi németek intézményeiben, és hozzávetőleg 2 000 pedagógus dolgozik bennük. 171 német nemzetiségi óvoda és 238 német nemzetiségi iskola van jelenleg Magyarországon².

¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

² <https://dari.oktatas.hu/kirpub/index>

A 2022. évi népszámlálás lezárulta után 10 hónappal végleges adatokat ismertetett a Központi Statisztikai Hivatal. A <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/-n> közzétett összesítés szerint 2022. október 1-jén Magyarország népessége 9 603 634 fő. A nemzetiségi kötődésre vonatkozó önkéntesen megválaszolható kérdésekre a lakosság 86%-a válaszolt. A német nemzetiséghez tartozónak 142 551 fő vallotta magát (ez a szám 2011-ben 185 696, 2001-ben 120 344 volt); német nemzetiségűnek 98 402 fő mondta magát (2011-ben 131 951 fő, 2001-ben pedig 62 105 fő); német anyanyelvűnek 28 473 fő (2011-ben 38 248 fő, 2001-ben 33 774 fő); és 66 491-en nyilatkozták azt, hogy családi, baráti közösségben németül beszélnek (2011-ben 95 661 fő, míg 2001-ben 52 912 fő).³

Nemzetiségi köznevelési intézmény a 2011. évi CLXXIX. törvény szerint „az a köznevelési intézmény, amelynek alapító okirata a nemzeti köznevelésről szóló törvényben foglaltak szerint tartalmazza a nemzetiségi feladatok ellátását, feltéve, hogy e feladatokat a köznevelési intézmény ténylegesen ellátja, továbbá óvoda, iskola és kollégium esetén a tanulók legalább huszonöt százaléka részt vesz a nemzetiségi óvodai nevelésben, illetve a nemzetiségi iskolai nevelésben-oktatásban.”⁴ A nemzetiségi intézmények célja az élményszerű és cselekvésközpontú nyelvközvetítés, a nemzetiségi tartalmak és kultúra átadása, a gyermekközpontú nyelvi nevelés. Ez óvodában inkább a tevékenységekhez kötődik, míg az iskolában inkább a tanórákhoz. A nemzetiségi tartalmak és kultúra átadásához a nemzetiségi pedagógus jó német nyelvtudása elengedhetetlen feltétel.

A 2022-ben elkészült Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának új stratégiájában⁵ az oktatás is fontos szerepet kap⁶. Az oktatást illetően fontos a folyamatos, hozzáférhető, német nyelvű képzési és oktatási kínálat, valamint az intézmények és szervezetek hálózatának fenntartása és bővítése. Ezen a területen fontos tényező a nyelv, mely a stratégia szerint a kultúrával együtt a magyarországi német identitás megőrzésének és erősítésének elengedhetetlen alapfeltétele. A kommunikációs és együttműködési készség, az önbizalom és a tolerancia, a függetlenség és a felelősségvállalási hajlandóság is célként szerepelnek. A nyelvi és tárgyi ismeretek, a megszerzett kompetenciák megbízható alapot képeznek a sikeres fellépéshez a folyamatosan változó, többnyelvű világban is.⁷

³ LdU / MNOÖ <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/>

⁴ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

⁵ https://ldu.hu/wp-content/uploads/2022/05/a5_ldu_strategie_web.pdf

⁶ „A stratégia alapvető részterületei a következők: politika, oktatás, kultúra, kommunikáció és ifjúsági munka.” <https://www.zentrum.hu/hu/2022/04/elkeszult-a-magyarorszag-i-nemetek-orszag-os-onkormanyzat-anak-uj-strategiaja/>

⁷ <https://www.zentrum.hu/hu/2022/04/elkeszult-a-magyarorszag-i-nemetek-orszag-os-onkormanyzat-anak-uj-strategiaja/>

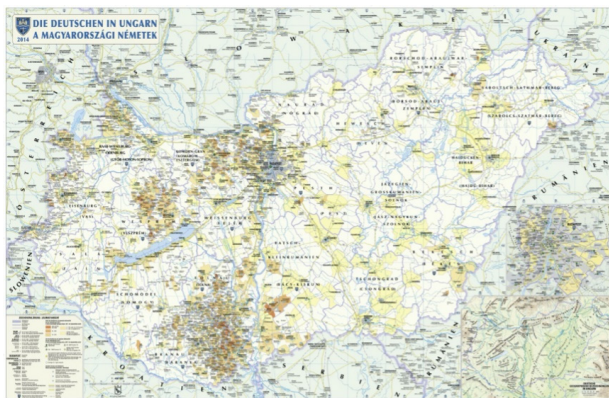
Vannak olyan vidéki magyarországi német települések, ahol a néphagyomány még él, de a nemzetiségi (tulajdonképpen) anyanyelvet többnyire már csak intézményes keretek között közvetítik a gyerekeknek⁸. A városokban a német anyanyelv mellett a német néphagyományok is hamarabb kihaltak. A Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ (UMZ)⁹ módszertani segédanyagokkal, továbbképzésekkel segíti a pedagógusokat a nyelv és a kulturális örökség közvetítésében, például aktuálisan az óvodai *egy személy-egy nyelv* modell megismertetésével minél szélesebb körben. A nyelvi fürdő, amit a modell használ, nemzetközileg bevált, hatékony módszer (vö. Cummins, 2009). A magyarországi német gyermekkultúra átfogó bemutatásáról lásd jelen kötetben Klein Ágnes (2024) tanulmányát.

A magyarországi német települések földrajzi elhelyezkedését az 1. sz. térkép mutatja. A németek a sárgával jelölt településeken élnek: legnagyobb számban a Dunántúlon, de elszórtan az Alföldön is.

1. térkép

Németek Magyarországon.

(Forrás: <https://ldu.hu/altalanos-ismerteto?lang=hu#&gid=1&pid=1>)

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ)

Az MNOÖ a magyarországi németek politikai és kulturális képviselői szerve. Az önkormányzat célja a nyelv, a szellemi örökség, a történelmi tradíciók, a magyarországi német identitás megőrzése és támogatása, kulturális területen a német anyanyelv megőrzése és ápolása, oktatási területen a német nyelv oktatásának támogatása a magyar iskolarendszerben, nemzetközi kapcsolatok terén pedig a németországi cserekapcsolatok ápolása partneri kapcsolatok révén. Az MNOÖ 402 helyi nemzetiségi önkormányzat és több

⁸ A Magyarországi németek nyelvi helyzetéről bővebben lásd: Knipf-Komlósi E. & Müller M. 2019.

⁹ <https://umz.hu/>

mint 500 kulturális csoport és magyarországi német egyesület ernyőszerkezete¹⁰.

„A magyarországi német kultúra hídszerepet tölt be, feladata a saját identitásának megőrzése és a német kultúrkör részeként az európai értékek védelme is, hiszen a nemzetközi kapcsolatok ápolásával nemcsak a magyarországi németeket, hanem Magyarországot is képviseli a világban. Az MNOÖ a kulturális tudatosságra is törekszik: globalizált világunkban a tömegkultúra terjedése előrehaladott, veszélyeztetheti a hagyományos közösségi kultúrát, ezért a magyarországi német kulturális szereplők felelőssége, hogy ápolják az autentikus, honos, magyarországi német kulturális örökséget, megkülönböztetve az értékeset a giccstől, a hagyományost a népiestől” – áll a 2022-ben aktualizált stratégiában.¹¹

Az MNOÖ feladatai közé tartozik többek között az intézményfenntartás, a stratégia megtervezése, megfogalmazása és végrehajtása, a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ (UMZ) fenntartása, a nemzetiségi pedagógus-hallgatók részére kiírt nemzetiségi ösztöndíjprogram lebonyolítása.¹²

A Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ (UMZ)

2005-ben alakult meg a Magyarországi Német Pedagógiai Intézet. Ennek az intézetnek az utódja a 2021-ben alakult Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ. Az UMZ célja a magyarországi német nemzetiségi oktatás segítése. A Központ feladatai közül kiemeljük a továbbképzések szervezését és lebonyolítását (belföldi, külföldi és saját szervezésű), pályázatok írását, benyújtását és lebonyolítását. A Központban külön óvodai és iskolai referens dolgozik, célzottan segítve az oktatott gyerekek életkora szerint a pedagógusokat. Feladatuk a szaktanácsadás, tantárgygondozás, módszertani anyagok összeállítása, oktatási stratégiai feladatok támogatása, az együttműködés a képzőintézményekkel, egyetemekkel, főiskolákkal. Fontos cél egy oktatási eszköztár kiépítése (kölcsonőzhető taneszközökkel, könyvekkel, papírszínházzal, Orff-hangszerekkel stb).

Tanórán kívüli kezdeményezések: a Zentrum (Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár) szervezésében megrendezésre kerülő *Trachttag*¹³, a nemzetiségi viselet napja, amikor április 26-án a közösség minden tagja felvesz egy népviseleti ruhadarabot, és abban megy óvodába, iskolába. Ehhez kapcsolódik a Központ szervezésében a *Stimmen wir an!* kezdeményezés, melynek keretében óvodától középiskoláig a nem-

¹⁰ <https://ldu.hu/altalanos-ismerteto?lang=hu>

¹¹ <https://www.zentrum.hu/hu/2022/04/elkeszult-a-magyarorszagi-nemetek-orszagos-onkormanyzatanak-uj-strategiaja/>

¹² <https://ldu.hu/aktuelles/aktuelles/stipendienprogramm-fuer-nationalitaetenpaedagogen-3>

¹³ <https://www.zentrum.hu/de/?s=trachtTag>

zetiségi viselet napjához kapcsolódóan elénekelnék a gyermekek és tanulók egy-két nemzetiségi gyermekdalt, népdalt.

Az UMZ további felvállalt feladatai az átmenetek támogatása: óvodából iskolába, a kapcsolatokat ápolása a partnerintézményekkel, a minőségbiztosítás, a pedagógiai életpályamodell támogatása, továbbképzések biztosítása: módszertani-didaktikai, 'pedagógiai inycségek'¹⁴ (*Pädagogischer Naschmarkt*), nemzetiségi tartalmak, digitális technikák, kompetenciafejlesztés témákban.

A pedagógusok nyelvi kompetenciájának fejlesztése nagyon fontos, ezéért nagy hangsúlyt kap. Tankönyvek írása, továbbfejlesztése, online nyelvtanfolyamok kidolgozása, tanulmányutak megszervezése szintén az UMZ tevékenységi körének része.

A német nemzetiségi néphagyományok

A néphagyományokat feloszthatjuk a naptári év szokásai szerint (tavaszi, nyári, őszi, téli ünnepkör), az emberi élet szokásai szerint (a születéstől, keresztelőtől az esküvőn át a halálig, a temetési szertartásig). Megkülönböztetünk szellemi kultúrát (például népi gyógyászat, szokások, hagyományok, tájnyelv, népzene, néptánc, népi körjátékok, népi mozgásos játékok stb.) és tárgyi néprajzot (népviselet – lásd 1. és 2. kép, hagyományos parasztház és parasztudvar, tájházak, múzeumok, népi gyógyászat, munka, népi mesterségek stb.). A svábokról általánosan elterjedt jelzők, hogy szorgalmasak, tiszták, vallásosak. A 18. században Magyarországra betelepülő németek az országban addig ismeretlen szakmákat, mezőgazdasági újításokat, saját építészeti stílust, népi viseletet, anyanyelvüket, és népszokásaikat hozták magukkal. Bővebben minderről lásd: Manherz & Wild 1990; Manherz, 1998 és Seewann, 2015.

1. kép

Ürömi sváb lányok népviseletben.

Forrás: https://pemetete.blog.hu/2017/06/30/uromi_kepek_384

¹⁴ <https://umz.hu/project/pedagogiai-inycsegek/>

2. kép

Fiatal pár Csolnokról.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

A hagyományátadás eszközei az óvodában és az általános iskola alsó tagozatán

Gyermekek esetében fontos, hogy a hagyományátadás élményszerű legyen, kézzel, fejjel és szívvvel, multiszenzorosan történjen. A gyermeknek nem egyszerűen ismereteket ad át a pedagógus, hanem engedi a gyermeket magát is cselekedni, kipróbálni, tapintani, szagolni, ízlelni. Fontos, hogy a gyermek jól érezze magát a tevékenység közben és így pozitív érzelmekkel kötődjön a néphagyományokhoz. A tevékenység alapú tanulás azért fontos a gyermekek esetében, mert az ő gondolkodásuk elsősorban cselekvésekhez és nem fogalmakhoz kötődik, „ezért tanulásuk is akkor a legsikeresebb, ha az is cselekvésekhez, tevékenységekhez kapcsolható” (Kovács, 2009, p. 37). A tevékenykedés mellett a beszéd, – a másokkal való interakció – „a másik leglényegesebb tanulási tényező a gyermek számára.” A gyerekek mások mellett a játékokban (például hintáztató, ringató) megjelenő fix formulák segítségével sajátítják el a nyelvet (Kovács, 2009, p. 38). A gyerekek számára az érzékszervi megismerés (kézzel fogható, szemmel látható, szagolható stb.) is alapvető fontosságú. Ezért fontosak a nyelvészajátításukban a tárgyak és a szemléltetőeszközök. A tapasztalat-alapú tanulás az érzékszervi megismerést állítja a középpontba. A gyermek számára a mozgás is elsődleges fontosságú, ezért biztosítani kell számára a szabad mozgás lehetőségét (Kovács, 2009, p. 39). A gyerekek vonzódnak az ismert szituációkhoz, struktúrákhoz is, ezek biztonságérzetet adnak nekik. Mivel gondolkodásuk még nem fogalmi jellegű, ezért az idegen nyelvet is elsősorban a saját és a mások cselekedeteiből tanulják. A gyermekirodalom, a mesék, rímek és dalok is tekinthetők speciális struktúrák és szituációk tárházának (Kovács, 2009, pp. 39–40).

A tájházlátogatás például egy jó módja a fentiekben leírtaknak. A törökbálinti német tájházban¹⁵ a gyermekek nemcsak megnézhetik, hanem be is öltözhetnek a népviseletbe (3. kép), felpróbálhatják a régi ruhadarabokat. Játékállomásokat is fel lehet építeni számukra, ahol a gyermekek saját maguk is tevékenykedhetnek, például megfoghatják, kipróbálhatják a régi eszközöket, használati tárgyakat (4. kép). A játékállomásokon többek között memóriajáték, kockajáték, csoportosítós játékok várják őket – a helyi óvoda és a tájház jó együttműködésének köszönhetően. A budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseum¹⁶ (tájház) (5. és 6. kép) szintén kiváló múzeumpedagógiai foglalkozással és nemzetiségi tanösvénnyel várja a gyerekeket.

3. kép

„Tracht Modeschau” törökbálinti falumúzeum udvarán.

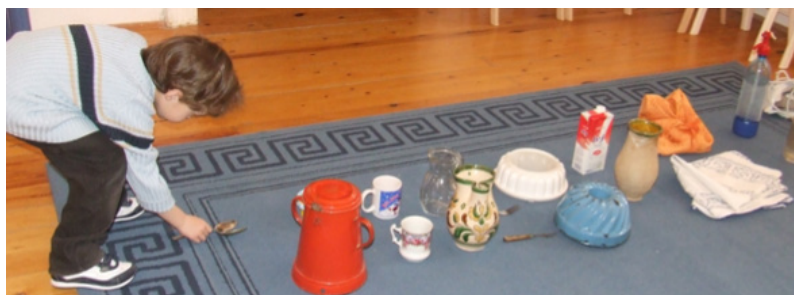
Fotó: Karsainé Gasser Mária

4. kép

Régi és új konyhai eszközök párba állítása.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

¹⁵ <https://tajhazigazgatosag.skanzen.hu/torokbalinti-falumuzeum.html>

¹⁶ <https://www.heimatmuseum.hu/hu/>

5. kép

A budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseum tiszta szobája.

Fotó: Márkus Éva

6. kép

Ruhásszekrény a budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseumban.

Fotó: Márkus Éva

A nagyszülőkkel, dédszülőkkel kialakított együttműködés is kulcsfontosságú a nemzetiségi nyelvi és a nemzetiségi néphagyományok átadásában. Például, ha a szülő is németül köszön reggel, mikor megérkeznek a gyermekkel az óvodába, és nem csak a gyermeket szólítja fel erre, akkor a gyermek utánozni fogja őt, és számára is természetessé válik a német nyelvű köszönés. A szülőket, nagyszülőket is be lehet vonni közös tevékenykedésekbe, például farsangkor közös farsangi fánk kiszúrás, szalmabáb készítése, amit aztán farsang után közösen el lehet égetni. A boszorkányok éjszakája (*Walpurgisnacht*) (április 30.) kapcsán régi vesszőseprű kötése (7. és 8. kép), amin a boszorkányok lovagoltak.

7–8. kép

Vesszőseprű készítése nagyszülő segítségével a törökbálinti óvodában.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

Ezek a tevékenységek erősen szereplőfüggők, attól is függ, hogy milyen tevékenységet választ a pedagógus, hogy milyen (nagy)szülői vagy egyéb segítséget tud helyben aktuálisan felkutatni és igénybe venni.

Milyen tartalmakat adjunk át gyermekkorban? Természetesen az életkori sajátosságoknak és az aktuális nemzetiségi nyelvi kompetenciának megfelelő tartalmakat. Kiemelendő a megélhető, konkrét, szemléltethető tartalmak közvetítése, miközben a gyermeki érdeklődést is figyelembe kell vennünk. A néphagyomány-projektek előkészítésébe a gyermekeket is be lehet vonni. Meg lehet kérdezni, hogy mihez lenne kedve, miről szeretne hallani, mivel szeretne foglalkozni, mit szeretne készíteni. A pedagógus eközben felkínálhat számára különféle választási lehetőségeket. Ehelyütt hangsúlyozandó a nemzetiségi pedagógusok megfelelő felkészítése, hogy alapos néprajzi ismeretei legyenek és legyenek nyitottak a téma iránt. A szülők, nagyszülők bevonása a családok nemzetiségi identitástudatát is erősíti.

A pedagógusok német nyelvtudása (és esetleg tájnyelv ismerete) szintúgy alapvető fontosságú. Lényeges, hogy népi (esetleg nyelvjárási) hűcögötöket, csiklandozókat stb. fejből tudjon, és játsszon a gyerekekkel¹⁷. Ajánlatos e célból akár egy sarkot berendezni az óvodában, ahol a nemzetiségi pedagógus autentikus környezetben foglalkozhat akár egyesével, például a reggeli megérkezéskor, – ha a helyzet megengedi – a gyerekekkel.

Azoknak a pedagógusoknak, akik nem beszélnek a nyelvjárást, nagy segítség lehet egy képes gyermekszótár is. Egy ilyen három nyelvű német-veszprémfajsi nyelvjárási-magyar képes gyermekszótárt (9. kép) készített Baumgartner Bence (Baumgartner & Márkus, 2021, p. 11).

¹⁷ Bővebben a nemzetiségi tájnyelvi irodalom szerepéről és alkalmazási lehetőségeiről a német nyelvoktatásban lásd: Juhász 2017.

9. kép

Részlet Baumgartner Bence (volt ELTE TÓK német nemzetiségi tanító szakos hallgató) nyelvjárási képes gyermekszótárából

Közvetett (indirekt) hagyományátörökítésről beszélünk, ha az óvodapedagógus egy-egy népi ruhadarabot visel az óvodában, például szoknya, kötény, vállkendő, vagy éppen tutyit (10–11. kép) hűz váltócipőként.

10. kép

Trautmann Konrádné evangélikus mintázatú sváb tutyijai Gyönkről.
https://gyonk.hu/svab_tutyik/

11. kép

TrachtTag-on tutyiban.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

Az óvoda egyik falán elhelyezhetünk régi fotókat (*Fotowand* 12. kép), ezek is alkalmat teremthetnek beszélgetésekre szülők és gyerekek vagy az óvodapedagógus és a gyerekek között.

12. kép

A Törökbálinti Csúpaszív Kétnyelvű Óvoda előszobája.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

A kenyereskosárba tehetünk például kékfestő anyagot vagy függőként is használhatunk kékfestő anyagot (13. kép), ami a magyarországi német népviselet egyik alapanyaga volt, amit a magyarországi németek előszeretettel használtak¹⁸.

¹⁸ lásd ehhez: <http://www.nagynyaradikekfesto.hu/>

13. kép

Nagynyárádi képfestő anyagok.

<http://www.nagynyaradikekfesto.hu/>

Tárgyi eszközök a hagyományok közvetítésére

Négy évszagos szoknya és Feste Karussell (ünnepkörhinta)

A Karsainé Gasser Mária által megtervezett és kitalált Feste Karussell nevű társasjáték (14. kép) célja, hogy a magyarországi németek jeles napjait, ünnepeit játékos formában ismertesse meg a gyermekekkel. A társasjáték megtervezésének néprajzi ismereti alapját Wild (2006) *Sitten und Bräuche im Jahreslauf* című írása szolgáltatta¹⁹.

Ki nevet a végén típusú színes játéklapján játszanak a játékosok, bábokkal és dobókockával. Az egyik játékos húz egy képet a társasjátékban található kártyák közül, és meg kell tudni neveznie németül, mi van a képen, akkor léphet tovább. A két oldalas játéklap másik oldalán a jeles napok képei vannak a spirális alakban elhelyezve. Vagy egy malackával versenyeznek a gyerekek csapatban, vagy egymás ellen is versenyezhet négy gyermek.

¹⁹ <https://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Germanisztika/113Szab%F3/III%20Volkskultur.pdf>

14. kép

A Feste Karussell nevű társasjáték.

Fotó: Sebők István.

A Feste Karussell nevű társasjátékban vannak az évszakokat és a jeles napokat jelképező nagyobb és kisebb kártyák is. Ezeket el lehet helyezni a négy évszakai szoknyán (15. kép), amit egy pedagógus kolléga varrt. A szoknya négy részre van osztva: őszi, téli, tavaszi, nyári. Az őszt egy sárgás-barnás színű falevél (16. kép) jelképezi, a telet fehér hópelyhek (17. kép), rózsaszín virágok a tavaszt (18. kép), és a napraforgó jelképezi a nyarat (19. kép). A gyerekek kiválogatják a képeket, és elhelyezik a földre terített nagyméretű szoknya megfelelő évszak-negyedén.

15. kép

A földre terített négy évszakos szoknya a rajta elhelyezett képekkel.²⁰

Fotó: Sebők István

Az évszakokat és a jeles napokat jelképező és az azokhoz kapcsolódó tárgyakat ábrázoló kisebb és nagyobb képeket egy pedagógus kolléga rajzolta. A Karsainé Gasser Mária ötletétől a nyomdai megvalósításig eltelt idő 3–4 év volt, mivel a megvalósításhoz nehéz volt anyagi támogatást szerezni.

16. kép

A négy évszakos szoknya őszi részlete a rajta elhelyezett képekkel.

Fotó: Sebők István.

²⁰ A szoknyát készítette: Bódiné Palyóv Edit német nemzetiségi óvodapedagógus

17. kép

A négy évszakos szoknya téli részlete a rajta elhelyezett képekkel.

Fotó: Sebők István.

18. kép

A négy évszakos szoknya tavaszi részlete a rajta elhelyezett képekkel.

Fotó: Sebők István.

19. kép

A négy évszakos szoknya nyári részlete a rajta elhelyezett képekkel.
Fotó: Sebők István.

Az ünnepkörökhöz kapcsolódó jeles napok kiválasztásának alapjául a Zur Volkkunde der Ungarndeutschen c. tankönyv szolgált (Márkus, 2010, pp. 14ff. és 152 ff.). A nagyobb méretű képeken megjelenő szokások és a tematikusan hozzájuk tartozó kisebb méretű kártyákon megjelenő tárgyak például a következők lehetnek:

Őszi ünnepkör:

- Kisasszony napja (Nativitas Beatae Mariae Virginis, szeptember 8.). Ha a fecskék ezen a napon elrepülnek délre, akkor rövid ősz várható,
- a szüreti felvonulás az óriás szőlőfürttel (*Riesentraube*),
- búcsúfa-állítás búcsú alkalmából, a búcsú napján sokat ettek, rokonokat is meghívtak ebből az alkalomból (*Fresskirmes*),
- a borosüveg, amit a búcsú végén elástak, majd a következő búcsú elején kiástak,
- a krizantém Halottak Napja (november 2.) alkalmából,
- a *Katalin bezárja a hegedűt egy rozmaringszállal* népi mondás megjelenítése az adventi időszak előtti Katalin nap (november 25.) alkalmából,
- az András napi (november 30.) jóslás, ami szerint a lányok gombócokba rejtették a fiúk nevét, és amelyik gombóc leghamarabb feljött a forró víz felszínére, az lesz a lányok férje.

Téli ünnepkör:

- a kivirágzott gyümölcsfaág Borbála napjához köthető (december 4.). Ha karácsonyra kivirágzottak a december 4-én levágott gyümölcsfaágak, akkor a néphit szerint jó termés lesz a következő évben, vagy megházasodik az a lány, aki levágta az ágakat,

- a többféle fából Luca napján (december 13.) készült szék. Luca napja do-logtöltő nap volt, amikor nem szabadott varrni, kötni,
- a lencse, amit Újév napján (január 1.) ettek,
- az ajtó, aminek a keretére Három Királyok napján, vízkeresztkor (január 6.) felírják krétával az évszámot és a Három Királyok nevének kezdőbetűjét,
- a farsangi fánk,

Tavaszi ünnepekör:

- a borjú, ami egy tavaszi ünnephez kapcsolódik, az állatok a mezőre haj-tása Szent György Napján (április 24.),
- Szent Flórián (május 4.) ábrázolása, aki a tűzoltók, kéményseprők és fa-zekasok védőszentje,
- a pünkösdi királyválasztással kapcsolatos ügyességi játékok,

Nyári ünnepekör:

- az úrnapi virágszőnyeg,
- János napi (június 24.) koszorút fontak a lányok a nyári napéjgyenlőség napján,
- mezei virágokból és gyógynövényekből kötött csokor (*Weihbüschel*), amit megszenteltek a templomban Nagyboldogasszony Napján (Assumptio Beatae Mariae Virginis, augusztus 15). A csokor a néphit szerint megvédi a házat a tűztől, mivel régen náddal fedték a házakat, ami na-gyon gyúlékony volt.

A négy évszakos szoknyára kirakott képek alapján közösen megfigyelhető a gyermekekkel, hogy ősszel és télen van a legtöbb ünnep, mert nyáron és tavasszal a munkák miatt nem jutott annyi idő az ünneplésre. Az évszako-kat ábrázoló nagyobb képeket kirakhatjuk a padokra, és az azokhoz tartozó munkákat is hozzá lehet rendelni, illetve csoportosítani lehet, amit szintén képeken kapnak meg a gyerekek. Ilyenek például a fonás, a tollfosztás, a ku-koricamorzsolás, a dióverés, kapálás, szőlőkötözés, kenyérsütés, dagasztás, szüret vagy a disznóvágás. A rajzok akvarellkrétával készültek.

A társasjátékból eredetileg 200 példány készült, aztán még 100 példányt utánnyomtak. Mára az összes példány elfogyott. Ismét aktuális lesz a nyom-tatása, ugyanis tapasztalataink szerint van kereslete – nemcsak a német nemzetiségi, hanem a magyar óvodapedagógusok és tanítók körében is.

Glücksrad-karika

A Karsainé Gasser Mária által elkészített szerencsekerék játék közepén a hónapok neve olvasható, kívül a körön pedig egy-egy ünnephez kapcsoló-dó jelkép pl. sonka – húsvét – kerepelés van elhelyezve (13. kép). A kívül elhelyezett képek tetszés szerint cserélhetők a fakarikán. Gyurmaragasztó-val vannak rögzítve, így könnyen lecserélhetők. Kicsikkel mindig kevesebb képpel kezdünk, és fokozatosan emeljük a képek számát. Kicsiknél először

a 'kézzelfogható', könnyebben érthető ünnepekkel kezdünk. A gyerekek pörgetnek, és németül megnevezik az ünnepet, a jeles napot és/vagy a hozzá tartozó tárgyat. Ha meg tudják nevezni, akkor megtarthatják a laminált képecskét. Akinek a legtöbb képecskéje gyűlik össze, az nyer. Csoportok is játszhatják.

20. kép

Szerencsekerék játék a néphagyományok játékos megismertetésére.

Fotó: Sebők István.

Kártyajáték német nemzetiségi népviselet témában

A Karsainé Gasser Mária által tervezett kártyajáték nagyobb (A5-ös méretű) és kisebb kártyákból áll (21. kép). Négy gyermek (vagy felnőtt) játszhatja. Lefordítjuk a kis kártyákat, és a gyermekeknek húzniuk kell. Memóriát (Memory) is lehet vele játszani, de a lottójáték szabályai szerint is játszható. Ha a gyerek a hozzá tartozó (előtte lévő) nagyobb képhez tartozó képet húz, akkor megtarthatja, ha nem, akkor vissza kell raknia lefordítva. Az nyer a végén, aki leghamarabb megszerzi az összes kiskártyát, ami az ő képéhez tartozik. A gyerekeket segíti a játékban a tematikus kártyacsoportok (gyermek-, női, férfiviselet) háttérszíne is. A játék segítségével megismerkednek a népviselettel és a népviselet egyes darabjainak német (esetleg tájnyelvi) nevével.

21. kép

*Német nemzetiségi népviselethez kapcsolódó kisebb és nagyobb képek.
Fotó: Sebők István.*

Német nemzetiségi parasztház és a berendezéséhez kapcsolódó képek

A Karsainé Gasser Mária által tervezett kártyajátékban (22. kép) hat nagy kép alá hat kisebb képet helyezünk el lefordítva. Előtte megmutatjuk a gyerekeknek, milyen kártyákat fordítunk le – később emlékezniük kell majd ezekre. A nagyobb képek a ház egyes helyiségeit ábrázolják (konyha, szoba, éléskamra stb.), a kisebbek a bútordarabokat (pad, komód, ágy, szenteltvíztartó, szekrény stb.) vagy a helyiségek jellemző tárgyait (pl. befőttesüveg – spájz). Húzzunk egy kis kártyalapot a lefordított pakliból, ami egy nagyobb képhez tartozik, és a játékosnak emlékezni kell, hogy milyen lefordított kis kép volt alatta. Ha emlékszik, kitalálja, mi volt rajta, és meg tudja nevezni németül, akkor övé a kis kép. Ha nem emlékszik a képre vagy nem tudja megnevezni, akkor vissza kell raknia lefordítva. A gyerekek németül nevezik meg a tárgyakat, például: vizespad – *Wasserbank*. A pedagógusokat segítő a játékhoz tartozik egy háromnyelvű, magyar-német-tájnyelvi német szószedet is.

22. kép

*Parasztház és népi bútorok kártyajáték.
Fotó: Sebők István.*

Az óvodában a babakonyha berendezhető játéksarokként régi eszközökkel, például paradicsompasszírozóval, régi mérleggel, mozsárral, nemzetiségi viseleti ruhadarabokkal, amelyeket a gyermekek a szabad játék során használhatnak.

A játék másik variációja, amikor számkártyákkal párosítjuk a lakás régi berendezési tárgyait (23. kép).

23. kép

Számkártyák és lakberendezési tárgyakat ábrázoló kártyák.

Fotó: Sebők István.

Légycsapó játék

Ebben a játékban leterítünk kis kártyákat a padokra vagy asztalokra, például a már korábban megismert kártyák közül a népviselet részeit. A gyerekek színes légycsapókat kapnak. A pedagógus megnevezi németül a képen látható tárgyat, és amelyik gyerek gyorsabban rácsap a légycsapóval a helyes képre, az elviheti a kis képet. A pedagógus helyett egy ügyesebb nagycsoportos is irányíthatja a játékot. Akinél a legtöbb kép gyűlik össze, az a nyertes.

Pörgethető sajttál

Ez egy Karsainé Gasser Mária által kitalált Bingó-játék. A pörgethető sajttál külső részén gyurmaragacs segítségével képeket, kis kártyalapokat helyezünk el. A játékhoz színes, 3x3 képből álló tematikus bingó-lapok is tartoznak (24. kép). A pedagógus, vagy egy gyermek megforgatja a sajttálat. Amelyik gyermeknek a bingólapon függőlegesen, vízszintesen vagy átlósan először megvan a három, pörgetéssel kiválasztott kép, az nyer.

24. kép

Pörgethető sajttal képekkel és a játékhoz tartozó bingólapokkal.

Fotó: Sebők István.

Sütőtepsiben elhelyezett laminált kis méretű képek

Ez a Karsainé Gasser Mária által kitalált játék a néphagyományok közvetítése mellett a szem-kéz koordinációt is fejleszti. Pénzérme vagy falap segítségével játsszák a gyerekek. A pénzérme jobban csúszik, a falapka kevésbé, ezért életkor és kézügyesség szerint differenciálva a kisebbek falapját csúsztatnak a megfelelő képecskére. A képek cserélhetők, és valamilyen néprajzi témát ábrázolnak, pl. a népviselet egyes darabjait vagy a régi, népi bútorkat (25. kép). Az érmét/falapját arra a képre kell csúsztatnia a gyermeknek, amit a pedagógus megnevez.

25. kép

Tepsis játék képekkel és pénzérmével.

Fotó: Sebők István.

Bőröndmese – Mesebőrönd

A mesebőrönd számára egy dunaharaszti nyugdíjas óvodapedagógus rajzolta a képeket, amiket lamináltak. A mesésin ötletét Gabi Scherzer²¹ szolgáltatta, a bőröndben azonban újszerű alkalmazásra talált a mesésin. A bőröndben fából készült, saját készítésű mesésin van 4 vájattal. Ezekbe lehet előrébb vagy hátrébb állítva belehelyezni a képeket, szereplőket (26. kép). Különböző személyek, növények, állatok helyezhetők a sínbe. A bőrönd felnyitott fedelére pedig háttérképeket helyezhetünk. A mese rituálé részeként általában hangjelzéssel kezdődik a mese, vagy mondókéval indítja a pedagógus az óvodában. A pedagógus német nyelven mesél a gyerekeknek. Mese közben a hangjával, hangszínevel, gesztikulációval, mimikával segíti a megértést, és természetesen a képekkel. A mesebőrönd a nyelvgyakorlás, mesélés mellett például matematikai tapasztalatszerzésre, szókincs bővítésre is jól használható. Kis csoportokban érdemes mesélni az óvodában, nagyjából nyolc gyermeknek egyszerre, így jobban tudunk alkalmazkodni a mese kiválasztásakor gyermekek életkorához, nyelvi fejlettségéhez.

26. kép

*Mesebőrönd.*²²

Fotó: Sebők István.

Sváb projekt az óvodában

A nemzetiségi tartalmak feldolgozása történhet nyitott tanulási formák segítségével, projektmunkával. A projektmunka alkalmazásának lehetőségéről

²¹ <https://www.gabi-scherzer.de/>

²² Az illusztrációkat készítette: Kettererné Bauer Mónika

a nemzetiségi tartalmak közvetítésére l. Jäger Manz, 2013, pp. 48-49. Az első nemzetiségi projekt hat hétig tartott, kezdetben több témát is érintett a megvalósított projekt. Később tematikus projekt feldolgozás lépett a helyébe egy-egy téma tudatosabb feldolgozásával, pl. sváb konyha és étkezési szokások, régi mesterségek, jeles napok a naptári év folyamán. A tervezés és előkészítés a projekt első lépése, melynek során bővülnek a nemzetiségi pedagógusok néprajzi ismeretei kutatómunkával, ötletbörze során kerülnek kiválasztásra a tevékenységek. Gyűjtőmunka során a szülőket is bevonhatjuk a tárgyi kultúra témához kapcsolódó tárgyainak kiállításába (27. kép), a gyermekeket pedig a tevékenységek kiválasztásába. Így épül be a projektmunkába a gyermekek érdeklődése, így tudjuk bevonni a családokat az óvodai életbe. A téma feldolgozásában az óvodapedagógus módszertani szabadságot kap, fontos azonban, hogy minden gyermek ugyanazt a szókinccset ismerje meg a témafeldolgozás során. Hogy ez miért lényeges? A projektzáráskor az egész óvoda apraja és nagyja 'állomásokon végzett tevékenységben' vesz részt, ahol erre a szókinccsre épül a különböző érzékszervek útján megtervezett multiszenzoros tanulás.

27. kép

Sváb projekt – kiállítás régi tárgyakból.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

A sváb projektek során különös hangsúlyt kap a tárgyak és a nyelv, a mozgás és nyelv, a tevékenység és a nyelv, az érzékszervi tapasztalás és a nyelv összekapcsolása. A zsírosbödönből kihúzott tárgyak megnevezése, a vizuális tevékenység során lerajzolt régi tárgyak a falumúzeumban, a közösen elkészített ételek, a gyűjtött mesék dramatizált előadása autentikus környezetben mind-mind olyan érzelmi töltetű információkat hordoznak, tevékenységre

csalogatnak, amelyek segítik a nyelvi tartalmak rögzítését. A szülőktől érkezett visszajelzések is azt bizonyították, hogy az élményszerű ismeretfeldolgozás örömet okoz a gyermekeknek.

A nyitott óvoda szemléletben a projekthéten meghívunk embereket, akik autentikus képviselői a nemzetiségnek, kitágítjuk a lehetőségeket, külső tanulási helyszíneket keresünk fel. Nagymamák örömmel mutatják be a vállkendő használatát (28. kép), idős emberek ölbeli mondókákat, csiklandozókat, körjátékokat játszanak a gyermekekkel (29. kép). Jelen kötetben Müller Márta és Kerekes Gábor (2024) Magyarországi német népköltészeti alkotások megőrzése: Nyelvjárási mondókönyv lehetséges felhasználása a nemzetiségi nyelv és népismeret oktatásában című tanulmánya tárgyalja a német nyelvjárási mondókák oktatási-nevelési folyamatban betöltött szerepét. Egy tájnyelvi mondóka példáján illusztrálva konkrét módszertani lépéseket is megfogalmaznak, amelyek követésével a német nyelvet tanító pedagógusok sikeresen tudják a tanulóknak a tájnyelvi mondókákat megtanítani.

28. kép

Régen nem volt kabát, csak „Berlinertuch”.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

29. kép

„Spiel mit der Nase” – Milbich Marika néni vendégeskedett az óvodában.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

A falumúzeumban, tájházban a projekt heteiben az óvodások rendszeres vendégek. A jó kapcsolat során bizalom alakul ki, így a gyermekek bátran kezükbe vehetik a régi eszközöket, hogy párba állítsák a ma használatos eszközökkel.

30. kép

Nagy sikere van az óriási krumplinyomónak!

Fotó: Karsainé Gasser Mária

31. kép

„Mir ratschen...” Kipróbáljuk nagypapa kereplőjét.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

32. kép

Tojásgurítás a Kálvária dombról.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

Az autentikus fejedő, a „Schopf” (női hátrakötött csipkés kendő) és a kalap körjáték eszközeként használható. A húsvéti ünnepek előtt a csoportszobát is kitakarítják (*Haus und Seele sauber machen!*) és mi mással mossák ki a barbaruhákat, mint mosófával és régi mosószappannal. A szülőkkel való együttműködés újabb példája, hogy miért ne gyülekezhetne húsvét előtt egyszer a Kálvária domb lábánál a csoport, hiszen, ha megmosdanak a tavaszi har-

matban, szépek és egészségesek lesznek és nem lesz szeplős az arcuk! Tojást lehet gurítani a Kálvária dombról, kié gurul messzebbre? (32. kép). Megismerkednek a gyerekek a barkával és a kereplővel, báránytáncot táncolnak, a győztes pár csokoládé báránynak örülhet. Ki lehet próbálni a nagypapa kereplőjét is! (31. kép).

A sváb konyha étkezési szokások sok élményszerű tevékenységre adnak lehetőséget: Krumplis nudli sodrása, kenyér dagasztása, prézli készítése rézmoszársban (33.-34.-35. kép).

33. kép

Nudlisodrás.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

34. kép

Kenyérdagasztás.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

35. kép

*Prézlikészítés.**Fotó: Karsainé Gasser Mária*

Nem is gondolnánk, hogy egy egyszerű kenyérdagasztás is milyen szókincs közvetítésére ad lehetőséget! A hozzávalók megnevezése, melléknevek gyakorlása (*sós, édes, langyos*), igék: *szitálni, mérni, gyúrni*. A meseválasztásunk is kapcsolódhat a témához: „*Die Brotprinzessin*”, A kenyérsütő hercegkisasszony meséjével.

A tanulási környezetet is úgy alakítják ki a pedagógusok és a nevelőmunkát segítők, hogy az öltözőben, a folyosón, a csoportszobában, mindenütt régi konyhai eszközökkel, ételekkel találkozhassanak a gyermekek és a szülők. Az öltözőszekrények a spájz polcaivá változnak, ahol krumplinyomdával készített befőttek mellett babból, lencséből, mákból készült sorminták sorakoznak a zsákokon, lisztgyurmából készült fonott kalácsok mellett. Közös munkával régi konyhakredenc készül nyomattal díszített edényekkel és bögrékkel, a másik csoport plakát méretű sváb konyhát készít napokon keresztül (36.-37. kép). A közös munka élvezete közösségépítő hatással van a gyermekekre, a projekt tervezés és megvalósítás a felnőtt közösséget kovácsolja össze. Óvodapedagógus, dajka, karbantartó és konyhás néni – mindenkinek van szerepe a projekt megvalósításában.

A hét napjaihoz megfelelő ételek társultak a régi sváb konyhában. Hétfő – nudlinalap, kedd – káposztanap, szerda – húsos nap, csütörtök – knédlinap, péntek – bab nap, szombat – krumpli nap, vasárnap – szabadnap hússal és rétesseel. „*Montag Nudeltag, Dienstag Krautttag...*” mondogatják a gyermekek mondókaszerűen a hét ételeit, és hogy rögzüljön az ételek neve, vizuálisan is megjelenítik az ételeket egy vágódeszkán, ahol a hét napjait csipesszel jelölik (38. kép).

36. kép*Konyhakredenc és spájz.**Fotó: Karsainé Gasser Mária***37. kép***Sváb konyha.**Fotó: Karsainé Gasser Mária*

38. kép

Ételek a hét napjain – a gyerekek ábrázolásában.

Fotó: Karsainé Gasser Mária

Egyszerű mozgásos játékokat választanak a pedagógusok a témához illeszkedően (pl. szobros játék, amelyben konyhai eszközökké merevednek meg a gyermekek), régi konyhai eszközöket rajzolnak le megfigyelés alapján a nagyobbak fekete lapra fehér krétával. A csoportok által elkészített egyszerű sváb ételeket a teraszon kínálják egymásnak a gyermekek. A projektzáráson állomásokon végzett tevékenységeken vesz részt az óvoda minden gyermeke. Régi mérleggel végeznek becslést és mérést az egyik állomáson, alapvető élelmiszereket szagolnak és kóstolnak a másik állomáson. Árnyékuk alapján ismernek fel konyhai eszközöket, tapintással evőeszközöket. Jól előkészített tanulási környezet valamennyi érzékszerv bevonásával, önálló tevékenységre csábító eszközök, önellenőrzési lehetőségek hívogatják a gyermekeket. Szabadon választható sorrend, szociális forma alapján élhetik meg a különböző tanulási utakat, gyakorolhatják tevékenységeket.

A régi mesterségek megismerése a német munkaközösségvezető ötletéből kiindulva körforgás-szerűen valósul meg. Az óvodapedagógusok csoportonként két-két mesterségből készülnek fel élményközpontú tevékenységekkel, a gyermekek pedig minden nap más csoportban élnek meg a régi mesterségeket. Fazekas, kovács, asztalos, kötélfonó, képfestő mesterekként tevékenykednek a gyermekek. Matematikai tapasztalatokat szereznek a kenderkötelek fonásával és összehasonlításával, ritmust ütnek az üllőn, kis asztalt szögelnek és csiszolnak, agyagtálat formáznak, mintát nyomatnak a terítőre.

Mi lehet a szakmai vezető feladata a projekt tervezésében, megvalósításában és értékelésében? Szakirodalmat ajánl, amely során a projekt módszer elveit ismerhetik meg a kollégák (Günther, 2006, pp. 19-25). A tervezéskor segédanyagot készít kollégáinak a kiválasztott témához, amelyből bővíthetik néprajzi tudásukat, meríthetnek szókincset. A gyűjtőmunkában aktívan részt vesz ősei

tárgyi és szellemi kincseivel. Az ötletbörzét koordinálja, a tervezés fázisában projektterv mintát ad a csoportbeli tervezéshez. A projektelmélet elsajátításában, a tervezésben, az előkészítésben, a lebonyolításban német szakirodalom segítségét is igénybe veszi (Stamer-Brandt, 2008, p. 28). A megvalósításban aktívan részt vesz, használja esetleges tájnyelvi tudását, szervez, biztosítja a felteteleket, megőrökíti a projektmunkát. Az összegyűlt értékeket, szellemi termékeket, gyermekmunkákat, ötleteket egy projektmappában rögzíti későbbi felhasználásra. Az értékelés fázisában tudatosítja a teamben a gyermekeknek bevált tevékenységeket, amelyek majd egy későbbi projekt alapjául szolgálnak, gondoskodik a tudásmegosztásról. A projekt kiértékelésében segít egy mintakérdőív a német szakirodalomból (Stamer-Brandt, 2008, pp. 62-63).

Összegzés

Tanulmányunkban bemutattuk a nemzetiségi hagyományátadás különböző módjait, konkrét, praktikus eszközöket, ötleteket is, képekkel részletesen illusztrálva. A bemutatott ötletek szabadon továbbgondolhatók, változtathatók az adott nemzetiségi település adottságai és a pedagógus igényei szerint, és viszonylag könnyen, házilag elkészíthetőek. A nemzetiségi óvodapedagógusok, alsó tagozaton tanítók számára kívántunk segítséget nyújtani a néprajzi, népismereti tartalmak, a nemzetiségi nyelv, ezen eltűnőfélben lévő kulturális örökség gyermeki életkornak megfelelő átadásában. Valljuk, hogy a nemzetiség fennmaradásában nagy szerepet játszik a nemzetiségi nyelv és a népszokások életben tartása, újjáélesztése, átörökítése, és ezeken keresztül a nemzetiségi identitás erősítése. Ezt a munkát érdemes minél kisebb korban elkezdni. Természetesen kisgyermekkorban nem elsősorban az ismeretek közvetítésén van a hangsúly, hanem sokkal inkább a pozitív érzelmi viszony, az örömteli lelki kötődés kialakításán.

Irodalom

2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv> (2013.12. 13.)
- Baumgartner Bence P. & Márkus É. (2021). Ungarndeutsche Bräuche und der deutsche Dialekt in Faist/Veszprémfajs. In Hercz M. (szerk.): *Mester és tanítvány VII. Tanulmánykötet* (pp. 10–16). ELTE TÖK. https://www.eltereader.hu/media/2021/11/Mestertanitvany_7_webre.pdf (2013.12. 13.)
- Cummins, J. (2009). Bilingual and Immersion Programs. In Long, M & Doughty, C (Eds): *The Handbook of Language Teaching*. Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444315783.ch10>
- Günther, S. (2006). *In Projekten spielend lernen*. Ökotopia Verlag.
- Jäger Manz, M. (2013). *Traditionen kindgemäß pflegen. Sitten und Bräuche von gestern für unsere Kinder von heute*. Bajapress Nyomda.

- Juhász, M. (2017). Mundartliteratur im Deutschunterricht – aber was und wie?! In Klein, Á. & Márkus É (Hg.): *Ungarndeutsche Kinderliteratur in Theorie und Praxis* (pp. 20-28). PTE KPVK.
- Klein, Á. (2024). Német nemzetiségi gyermekkultúra. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 12(1), 5–21, <https://doi.org/10.31074/gyntf.2024.1.5.21>
- Knipf-Komlósi E. & Müller M. (2019). Sprachfördermaßnahmen zur Erhaltung der deutschen Sprache in Ungarn. Vorschläge, Ansätze und Konzepte. In Ammon U. & Schmidt G. (Hg.): *Förderung der deutschen Sprache weltweit* (pp. 483–500). De Gruyter. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110479232-030>
- Kovács J. (2009). *A gyermek és az idegen nyelv*. Eötvös József Könyvkiadó.
- Manherz, K. (szerk.) (1998). *A magyarországi németek*. Útmutató Kiadó.
- Manherz, K. & Wild, K. (1990). *Zur Sprache und Volkskultur der Ungarndeutschen. A magyarországi németek nyelvéről és népi kultúrájáról – egységes jegyzet a pedagógusképző intézmények német nemzetiségi hallgatói számára*. Tankönyvkiadó.
- Márkus, É. (2010). *Zur Volkskunde der Ungarndeutschen*. Trezor Kiadó.
- Müller, M. & Kerekes, G. (2024). Magyarországi német népköltészeti alkotások megőrzése: Nyelvjárási mondókáskönyv lehetséges felhasználása a nemzetiségi nyelv és népismeret oktatásában. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 12(1), 102–118, <https://doi.org/10.31074/gyntf.2024.1.102.118>
- Seewann, G. (2015). *A magyarországi németek története 1-2*. Argumentum Kiadó.
- Stamer-Brandt P. (2008). *Projektarbeit in KITA und Kindergarten*. 7. Auflage. Herder Verlag.
- Steh dazu! Strategie der Landesselbstverwaltung der Ungarndeutschen. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata Stratégiája*. https://ldu.hu/wp-content/uploads/2022/05/a5_ldu_strategie_web.pdf (2013.12. 13.)
- Wild, K. (2006). Sitten und Bräuche im Jahreslauf. In Árkossy, K., Brenner, K., Erb, M., Gerner, S., Knipf, E., Mannherz, K., Szabó, D. & Wild, K. (Hgg.): *Ungarndeutsche Minderheitenkunde* (pp. 385-410). ELTE Bölcsész Konzorcium. <https://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Germanisztika/113Szab%F3/III%20Volkskultur.pdf> (2013.12. 13.)

Internetes források:

- Elkészült a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának új stratégiája*. <https://www.zentrum.hu/hu/2022/04/elkeszult-a-magyarorszag-i-nemetek-oroszagos-onkormanyzatának-uj-strategiája/> (2013.12. 13.)
- Herzlich willkommen bei Gabi Scherzer. Erzähltheater mit Gabi Scherzer*. <https://www.gabi-scherzer.de/> (2013.12. 13.)
- <http://www.nagynyaradikekfesto.hu/galeria> (2013.12. 13.)
- https://gyonk.hu/svab_tutyik/ (2013.12. 13.)

- <https://ldu.hu/altalanos-ismerteto?lang=hu> (2013.12. 13.)
- <https://ldu.hu/altalanos-ismerteto?lang=hu#&gid=1&pid=1> (2013.12. 13.)
- https://pemeteblog.hu/2017/06/30/uromi_kepek_384 (2013.12. 13.) <https://doi.org/10.1055/s-0043-123757>
- <https://www.donbosco-medien.de/original-don-bosco-erzaehlschiene-das-figurentheater-zum-mitmachen-einzelexemplar-mit-starter-geschichte/t-1/3164> (2013.12. 13.)
- <https://www.heimatmuseum.hu/hu/> (2013.12. 13.)
- Népszámlálási adatbázis. <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/> (2013.12. 13.)
- Oktatási Hivatal <https://dari.oktatas.hu/kirpub/index> (2013.12. 13.)
- Pedagógiai ínyencségek. Neue Zeitung 37/2022. <https://umz.hu/project/pedagogiai-inyencsegek/> (2013.12. 13.)
- Törökbálinti Falumúzeum. <https://tajhazigazgatosag.skanzen.hu/torokbalinti-falumuzeum.html> (2013.12. 13.)
- Ajánlás a nemzetiiségi arculat tervezéséhez a nemzetiiségi oktatási és nevelési feladatokat ellátó intézményekben. <https://umz.hu/wp-content/uploads/2021/06/NemzetisegiArculat.pdf> (2013.12. 13.)
- Textor, Martin R. – Bostelmann, A.: Das Kita-Handbuch. Kita-Handbuch - 1.400 Fachartikel, 1.100 Buchhinweise zur Kindergartenpädagogik (kindergartenpaedagogik.de) (2013.12. 13.)

Karsainé Gasser, M. & Márkus, É.

**Some aspects of maintaining
the folk traditions of the German minority in Hungary**

In this article we will show how the folk traditions of the German minority in Hungary can be passed on to children in a playful way and the methodology and tools that can be used to convey them in an experiential way. We approach the topic through concrete examples of folk traditions, folk customs and related games. The folk customs of the German minority in Hungary play a declining role in family life, and the task of preserving and transmitting them is increasingly down to national minority kindergartens and schools. These national minority educational and training institutions are attended not only by children of members of the German minority in Hungary, but also by ethnic Hungarian children, to whom these folk customs are unknown. These folk customs contribute to the development and strengthening of the children's national identity. In our paper we illustrate, with a wealth of examples, possible ways of preserving this wealth of disappearing cultural treasure.

Keywords: German minority in Hungary, ethnic folk traditions, ethnic holidays, childhood, kindergarten, primary school

Márkus Éva: <https://orcid..org/0000-0002-3571-8472>